

IV

1. Sufletul românesc față de diferitele ideologii politice. — 2. Vechiul naționalism sprijinit pe statistică. — 3. Selectia și punerea în valoare a înșușirilor românești. Diferitele aplicații ale selecției. — 4. Defectele atribuite poporului românesc vin din lipsa de educație a înșușirilor lui naturale. Perspectivele Românismului.

1. În firea sufletului românesc este adânc înrădăcinată credința într-o ordine spirituală. Românul crede că există un Dumnezeu sus în cer care veghează, ca aceea ce este rău pe pământ să se îndrepte și aceea ce este întunecat să se lumineze. El primește cu încredere ideologiile politice care îi promit întronarea dreptății și a armoniei între oameni. Nu se simte însă obligat să-și impună constrângeri pentru pregătirea și pentru înfăptuirea acestor ideologii. Obligația lui se mărginește în a crede în ele. Mai departe nu trece. Ideologiile, prin puterea lor mystică, el le crede că se pot înfăptui dela sine. Ca și pe miturile religioase, le consideră deasupra timpului.

Astfel ideologia democrației politice a cucerit sufletul românesc aproape fără luptă. Fiind clară, ca lumina zilei, cine îi se putea împotrivi? Chiar boierii din protipendadă, cari tratau pe muncitorii de pe moșie ca pe niște robi, erau în fruntea democraților. Toată lumea

în România este democrată. Aceasta nu împiedică totuși, ca, în România, cel sărac și oropsit de soartă să fie despoiat de drepturi ca niciunde aiurea.

Ideologia liberalismului economic, de asemenea, a fost primită în România cu un entuziasm pe care nu l-a avut în însăși țara ei de origină, în Anglia. Libertatea muncii și inviolabilitatea proprietății, au fost așternute în legi de îndată ce au fost clar formulate de ideologia burgheziei apusene. Aceasta n'a împiedicat totuși ca țăranii să muncească, în România, ca vitele, iar proprietatea care aparținea Statului Român să fie împărțită favoriților.

In sfârșit, ideologia naționalismului, — a naționalismului în înțeles de fapt juridic, aşa cum l-am definit mai înainte, — a fost atotstăpânitoare la noi din primul moment. Nimeni n'a contrazis-o. Nimeni n'a încercat să o limiteze. Prin excepție, ea s'a înfăptuit. A fost la baza tuturor programelor de activitate politică. Toate partidele care au avut-o și o mai au în titulatura lor, toate s'au declarat gata să o servească. Ea a călăuzit pe primii patrioți în câștigarea drepturilor de suveranitate ale națiunii române; ea a însuflat iredențismul în provinciile românești de sub dominia străină; ea a justificat războiul pentru întregirea neamului; ea a fost, cu un cuvânt, la baza politicii românești timp de mai bine de un secol. La început, simplă ideologie juridică, la sfârșit lege scrisă încorporată în tratatele de pace prin care s'a încheiat războiul mondial din 1914—1918.

Și cu toate acestea, deși s'a realizat, ea trăiește mai departe în vechea sa formă. Timpul n'a alterat-o.

Ideologia naționalismului nostru, din 1936, este aceeași cu a patriotilor de acum o sută de ani, cari trăiau într'o Românie fără suveranitate, ba chiar în provincii sub dominație străină, unde erau socotiți ca minoritari. Deși astăzi avem o națiune suverană și, în loc de a fi minoritari în State străine, avem noi minoritari în Statul nostru, ideologia naționalismului a rămas la mistica secolului al XIX-lea. În jurul nostru perspectiva istorică a popoarelor s'a schimbat: alte năzuințe spirituale, alte pregătiri pentru viitor; numai sufletul nostru stă încleștat într'o atitudine ce dăinueste de mai bine de un secol. Să fie oare ideologia naționalismului nostru o simplă formulă mistică?

2. Naționalismul secolului al XIX-lea a fost de ordine statistică. Criteriul lui era curat mecanic. Erau socotiți ca fiind de aceeași națiune, toți cății vorbeau aceeași limbă. Națiunea a consistat în numărătoarea statistică pe regiuni. Ea indica o despărțire geografică. Intrebarea, dacă toți cății vorbesc aceeași limbă au în adevăr și simțiri sufletești comune, nici nu se punea. Era presupus că aceste simțiri comune vin dela sine cu limba. Si mai puțin era apoi pusă întrebarea asupra valorii trupești și sufletești a celor care formau o națiune. Națiunea era o coloană statistică, în care se trecea cantitatea, nu și calitatea indivizilor.

In atmosfera secolului al XIX-lea era respectul către cantitate. Orașe mari. Fabrici mari. Producție gigantică. Națiuni cu populație numeroasă și bogată în capitaluri materiale.

In mijlocul acestei atmosfere, omul a devenit din ce în ce mai anonim. Principala tendință a vieții sociale din acest secol a fost tendința spre o uniformizare culturală, care s'a și obținut prin scăderea continuă a valorilor sufletești. Omul secolului trecut, desrădăcinat din tradițiile de familie și de neam, a fost omul cu inteligență desorientată și cu caracterul puțin statornic.

Pe acest om îl respinge ideologia nouui naționalism. Omul, care servește astăzi ca tip al naționalismului este omul prins de rădăcinile tradiției; ieșit din vigoarea neamului și continuând vigoarea neamului: Român în România; Rus în Rusia; Francez în Franța; German în Germania... Omul anonim din secolul trecut nu-și mai găsește, în zilele noastre, o atmosferă prielnică. A dispărut iluziunea fermecătoare pe care i-o da statistica. Lumea se întreabă astăzi de calitatea, iar nu de cantitatea acelora din statistică. Căci prima datorie a unei națiuni este să persiste la nesfârșit în viață. Și nu persistă la nesfârșit decât națiunile compuse din oameni sănătoși la minte și la trup; oamenii cu aptitudini la munca creatoare. Degenerații, vicioșii și amoralii, sunt o povară; o povară, cu atât mai grea, cu cât numărul lor este mai mare.

Acest nou naționalism este, pentru România, Românismul. (Sau Rumânișmul, dacă n'ar fi posibilitatea să se confundă cu denumirea ce era dată unei categorii de mulțiori agricoli, în leguiurile vechi ale Țării). Acei, cari țin însă să păstreze vechiul cuvânt de naționalism îl numesc: naționalism construcțiv, sau naționalism creator. Denumirea n'are importanță, întru cât înțelesul este bine definit.

Naționalismul, cel nou, constructiv, creator, sau mai bine zis Românismul, are la baza ideologiei sale un criteriu selectiv, prin care se urmărește asigurarea viitorului. Organizarea politică și culturală a poporului care se conduce de acest nou naționalism sunt făcute după principii cu totul altele decât acelea care au avut curs în secolul trecut. În secolul trecut, principiile organizației politice erau croite pe un plan de inginerie mecanică. Ele negligeau însușirile specifice ale ființei cetățeanului pentru a înlătura funcțiunile mașinăriei politice. De la un capăt la altul al Europei se lățise astfel un sistem constituțional aproape uniform. După aceleași procedee mecanice se votau legile în Franța, ca și în România. În aparență cetățeanul român avea aceleași garanții de libertate, ca și cetățeanul francez. În realitate însă deosebirea era totală. Organizarea culturală încaltea se făcea după principii și mai uniforme. Aceleași instituții școlare le găsim la popoarele intrate de curând pe calea culturii pe care le găsim și la popoarele vechi. În România fiind de țărani erau pregătiți să ajungă buni gramatici, buni contabili și bine orientați în geografie mondială, când interesele lor erau legate de simpla gospodărie sătească. Toate aceste rătăciri urmează pe viitor să fie înlăturate. Organizarea politică și culturală, sub conducerea ideologiei noi, vor fi la fiecare popor croite pe realitatea proprie. Căci numai atunci aceste organizări pot fi de fapt experimentate și în consecință transformate după nevoie. Ce sens să aibă experimentarea de către Români a unor organizări politice și culturale copiate pe de-a'ntregul după străini?

Vechiul naționalism de aceea, cu toată oportunitatea pe care el a avut-o în secolul trecut, dacă continuă să se mențină, va ajunge să fie un simplu ritual, gol de suflul spiritualității. Căci suflul spiritualității vine numai din credința trăită real.

Românismul aduce cu el suflul unei noi și puternice spiritualități. El înseamnă voința de a asigura viitorul neamului românesc, prin selectarea și punerea în valoare a însușirilor, cu care acest neam a venit pe lume.

3. Oare căți sunt acei cari cred în însușirile Românului?

Ca neamul românesc, nu este un alt neam mai hulit pe lume. Neam de hoți și lenesi îl numesc multe cronici vechi străine. Neam viclean, laș și mincinos îl înfătișa, până acum de curând, o răspândită enciclopedie germană. Si ce n'au scris scriitorii sfrâini, cari au vizitat țara românească în trecut, asupra locuitorilor ei? Si înainte de străini, ce n'au scris însăși scriitorii români? Nu l-au numit aceștia: popor de «juisori», de bețivi, de subalimentați, de degenerați...?

Atât de multiple sunt defectele neamului românesc, încât ele sfidează cele mai sigure prevederi științifice. Se știe astăzi, după legile eredității, că un singur degenerat dacă ajunge să aibă copii, după câteva generații, se vor număra în descendență lui mii de degenerați. Cum de n'a perit atunci acest neam românesc mâncat fiind de atâta racilă? Cum de se menține el atât de dărz în viață?

Ceva mai curios. Pe lângă atâtea defecte ce îi se atribue, și care ar fi trebuit să-l distrugă, neamul

românesc a suferit în decursul veacurilor mai multe năvăliri și dominații străine. A fost împilat, despoiat și silit în multe rânduri să se îmbrace în hainele unor culturi nepotrivite firii sale. Si cu toate acestea el trăiește, având o limbă unitară și un suflet unitar.

Care este secretul măntuirii lui?

Secretul măntuirii lui stă în legile după care trăiesc popoarele și care sunt puțin cunoscute. Cei mai mulți le confundă cu legile după care trăiesc organismele individuale. Popoarele își au viața proiectată pe o durată eternă, pe când organismele individuale pe o durată efemeră. Condițiile în care își ating scopul sunt de aceea diferite la unele și la altele. Neamul românesc și-a găsit măntuirea în selecția severă prin care el a trecut. Vitalitatea lui a fost oțelită prin continua purificare pe care moartea a adus-o în rândurile lui. Degenerații cu descendenți numeroși sunt numai în țările cu asistență medicală. Românii n-au cunoscut niciun fel de asistență. Cei slabî din rândurile lor au fost secerați de moarte, încă din leagăn, și alături de cei slabî, mulți dintre cei sănătoși. Neamul românesc a fost darnic cu moartea. I-a plătit înzecit tributul datorat. În schimb s'a eliberat de sub greutatea eredității morbide. A rămas unul dintre cele mai prolific și mai rezistente dintre neamurile lumii. Dar această selecție nu mai poate continua.

In secolul nostru condițiunile de viață ale popoarelor s-au schimbat. Popoarele de astăzi trebuie să fie, nu numai prolific și rezistente la războiu, dar și iscusițe în munca economică și în acea culturală. Tributul morții nu poate fi continuat, fără a primejdui viitorul neamului

românesc. In locul selecției prin secera morții, trebuie o selecție prin judecata mintii. Si judecata mintii trebuie susținută pe o credință. Această credință este tocmai aceea pe care o aduce cu sine spiritualitatea Românilor.

Selecția prin secera morții își are logica sa neîndurată dar expeditivă. Spartanii, din vechime, au practicat-o fără multe studii prealabile; iar Germanii și unele State din America de Nord, o practică și astăzi, în forma îmbâncită a sterilizării, fără a apela cătuși de puțin la o chirurgie prea complicată. Logica selecțiunii prin judecată este cu mult mai anevoie de practicat. Ea presupune cunoștințe solide despre viața popoarelor, sau în tot cazul o intuiție extraordinară de prevedere. Selecția prin moarte se rezumă în a scoate din viață pe cei puțini viabili, pe când selecțiunea voită de judecată, din contră, trebuie să găsească mijlocul de a menține în viață pe aceia cari pot fi de folos. De aceea este dela sine înțeles, că această de a două logică este mai expusă la erori. Istoria omenirii este plină de asemenei erori. Toate persecuțiile îndreptate contra acelora cari se deosibesc de grosul populației, prin religie sau coloare politică, pot servi drept ilustrații. Si lucrul cel mai trist este că nu se poate prevede pe curând sfârșitul acestor erori.

Cunoștința legilor, prin care un popor ajunge să-și asigure viitorul este departe de a fi astăzi exact științifică. Ea este la începuturile ei de abia. Regulile selecției pe care le urmăm la îmbunătățirea raselor de animale, precum și acelea de eugenie la desvoltarea omului individual, nu se pot aplica de-a-dreptul asupra popoarelor.

Indrumarea selecției este diferită în fiecare dintre aceste cazuri. Dela selecția practicată asupra animalelor, sau dela eugenia omului individual aşteptăm rezultate modeste și în sfera intereselor actuale; lor nu le cerem să se ridice la interesele de ordine superioară, așa cum cerem dela selecția aplicată asupra popoarelor. La aceasta din urmă trebuie să ținem seamă de un orizont de viață foarte larg. Si aci stă greutatea.

De ce depinde viitorul unui popor? De calitatea dispozițiilor sale sufletești și trupești, în primul rând. Desigur. Fără calitatea ființei lui omenești nici un popor nu-și poate asigura viitorul. Dar alături de calitatea ființei omenești este și mediul de viață. Un popor situat pe o insulă izolată nu are aceeași soartă ca un popor situat în mijlocul unui continent, unde poate fi încunjurat sau de popoare înrudite sau de popoare cu totul străine. La acestea se adaugă apoi natura însăși a solului. Un sol fertil este desigur, într'o privință, mai prielnic pentru asigurarea viitorului decât un sol arid, dar în același timp el este mai greu de apărat, fiindcă este invidiat de vecini.

Popoarele au în constituția lor însușiri numeroase și variate, căci fără asemenea însușiri ele nu s-ar putea menține în viață. Faptul important este însă nu numărul și varietatea însușirilor, ci determinația dominantă a acestora. Incotro tind aceste însușiri? Cum se leagă între ele și cu ce intensitate? Sau, cu alte cuvinte: în ce tehnică de muncă și în ce instituții au reușit ele să se canalizeze?

Popoarele cu viață nomadă precum și cele sălbaticice sunt și ele destul de bogate în însușiri. Unii antropologi socotesc chiar că în aceea ce privește natura psihologică a însușirilor, sălbaticii nu se diferențiază prea mult de popoarele civilizate. Aceea ce diferențiază pe sălbatici de civilizați este faptul, că pe când sălbaticii nu reușesc să canalizeze însușirile lor într-o disciplină de muncă, oamenii civilizați ajung cu aceleași însușiri să domine mediul cosmic și să-și dea o ordine socială pe baza căreia viața lor este asigurată.

Acest adevăr era cunoscut filosofului Heraclit încă de acum mai bine de două mii de ani în urmă, căci între aforismele păstrate dela el găsim și următoarea: popoarele se apără prin legi mai bine decât prin ziduri.

La acest adevăr trebuie să mai adăogăm și pe acela care desvăluie rolul oamenilor de vocație.

Canalizarea însușirilor, în vederea realizării unei munci disciplinate și tehnice, o mijlocesc oamenii de vocație: oamenii aleși de providență.

Oamenii de vocație deschid calea noilor aptitudini la muncă și cultură. În sufletul lor se unifică și dobandesc intensitatea însușirilor răspândite în tot cuprinsul societății. În ei se operează mutațiunile fericite care dau vieții omenirii o menire istorică¹⁾.

De aceea pentru caracterizarea sufletului unui popor se recurge, în primul rând la interpretarea operelor pe care oamenii lui de vocație le-au înfăptuit. Atât prețuește un popor, cât prețuesc oamenii săi de vocație.

¹⁾ Comp. C. Rădulescu-Motru, *Vocația* (Ediția Casei Școalelor, 1935).

4. După aceste considerații să revenim la rolul pe care spiritualitatea Românismului îl are de săvârșit în secolul nostru și la perspectiva ce se deschide înaintea lui.

Suntem un neam bogat în însușiri sufletești. Locuim pe un pământ mănos și unitar din punct de vedere geografic. Avem o situație politică, în ordinea dreptului internațional, invidiată de multe alte neamuri europene. Un Suveran, plin de bune intențiuni și energic, conduce Statul. Oamenii de vocație nu ne lipsesc... Si totuși, niciodată criza sufletească n'a fost mai acută în neamul nostru ca astăzi. Simțim că la baza vieții noastre istorice este ceva fals, care ne face să rătăcim.

Care este cauza?

Credem că, la sfârșitul acestui volum, cauza crizei noastre sufletești este deplin lămurită cititorului.

Am așteptat dela naționalism, ca el să ne dea o tehnică de muncă românească, cultură și instituții românești, și el nu ne-a dat decât cadrul legal, în care toate câte le-am așteptat vor avea să se rânduiască atunci, când ele se vor produce. Am realizat din spiritualitatea naționalismului numai o ordine juridică¹⁾, și acum când este ca în această ordine să introducem fondul nostru românesc, descoperim că am fost depășiți de cerințele timpului. Si suntem îngroziți.

Iată cauza crizei noastre sufletești.

Vare, legiones redde!

¹⁾ Intru cât această ordine juridică este și pozitiv garantată, aceasta este o chestiune careiese din aceea ce formează preoccupările noastre pentru moment.

Și ca și cum rătăcirea noastră de până acum n'ar fi fost destul de mare, se mai găsesc între noi bărbați politici, bine intenționați fără îndoială, cari ne povătuiesc să continuăm naționalismul trecut și de aci înainte. Lozinca lor este: Românul, stăpân la el acasă. Adică, dreptul de suveranitate, pe care eu atâtea jertfe l-am atribuit totalității naționale, să-l întindem și asupra indivizilor români, făcând din el un privilegiu de care aceștia să se bucure în comerț, în industrie și peste tot unde este un avantaj de împărțit.

Acesta după ei ar însemna idealul etnic substituit spiritualității naționaliste vechi.

In realitate aceasta însemnează degradarea spiritualității naționaliste.

Marii patrioți români din prima jumătate a secolului al XIX-lea n'au cerut privilegii pentru etnicul românesc. Dimpotrivă, ei au cerut desființarea tuturor privilegiilor. Unii dintre ei afișau chiar pe față ideile cele mai înaintate socialiste. Aceasta nu pentru că ar fi dorit să introducă în România regimul socialist, ci fiindcă practica privilegiilor le era urită din instinct. Prea plin era trecutul de abuzul ei!

De ce acum revenirea la vechea practică a privilegiilor?

Cu răspunsul la această întrebare ajungem la încheierea scrisorii noastre.

De două mari slăbiciuni a suferit, în secolul al XIX-lea, conducerea politicei românești. De lipsa de încredere în virtuțile neamului și de ușurința cu care străinătatea era imitată. Dar în secolul al XIX-lea aceste două slăbiciuni nu se întâlneau niciodată la aceiași conduceri

deodată. Unii păcătuiau prin aceea că n'aveau încredere, iar alții prin aceea că imitau. Cei dintâi făceau parte din partidele cu nuanță conservatoare, cei de al doilea din partidele cu nuanță liberală. Conservatorii scoteau în evidență tinerețea culturii românești și ca o urmare a acestei tinereți conchideau că întreaga vieță a instituțiilor românești este numai de decor, fără realitate; iar liberalii dimpotrivă aveau încredere în maturitatea poporului, dar în schimb nu croiau nimic pe măsura lui, ci împrumutau totul din străinătate. În fond, exagerați erau și unii și alții. Atât conservatorii cât și liberalii priveau alături de forțele vii ale neamului; unii și alții nu făceau o adevărată politică românească.

Tinerețea culturii este pentru conducerea politicii unui popor o condiție, dar nu un obstacol, și nici o invitare la împrumuturi. Poporul românesc, Tânăr în cultură cum era, și-ar fi putut totuși avea politica sa proprie. Însușirile sale naturale constituiau un fond care putea fi utilizat. Nu era deloc un popor degenerat. Dimpotrivă, era un popor oțelit prin apriga luptă ce dusese cu moartea și cu sărăcia.

Ce-i lipsea? Ii lipsea educația însușirilor sale naturale; sau, cum ziceam mai sus, canalizarea acestor însușiri spre o tehnică de muncă superioară, spre cultură și instituții politice de lungă durată. El avea, cum are și astăzi încă, însușirile mai mult pe epidermă, căci școala vieții nu l-a deprins cu realizarea lor în opere externe. Toate defectele atribuite poporului românesc și de care am pomenit mai sus sunt provenite din această lipsă fundamentală a educației însușirilor. Românul este, bunăoară,

brav, dar nu este cu spiritul războinic; căci a fi cu spiritul războinic însemnează a pregăti cu îngrijire înarmarea în timp de pace, și mai ales însemnează a prevedea atacurile dușmanilor; ceea ce Românul nu face. Românul nu premeditează războiul, ci numai îl înfruntă cu bravură.

De asemenea, Românul este muncitor și mai ales îndelung răbdător la suferințele muncii. Cu toate acestea, el nu este deprins cu o tehnică de muncă riguroasă. Adeseori muncește, jucându-se. Sărăcia care nu l-a părăsit niciodată, n'a făcut din el un om econom. Rar risipitor cu timpul și cu materia de lucru, mai mult ca Românul.

Și la aceste caracterizări s'ar mai putea adăuga multe altele de același fel. În viața economică, Românul este rămas la însușirile pe care i le-a dat natura. Școala nu i-a mijlocit să dobândească aptitudini profesionale pentru comerț și industrie. Nici chiar funcționar adevărat nu este Românul, deși Țara Românească este plină de funcționari români; căci el n'a învățat nici din școală, nici din practică, disciplina de serviciu și respectul față de lucru public. Toată tehnica profesională modernă care face forță altor popoare, Românului aproape că îi lipsește, deși prin însușirile pe care i le-a dat natura el ar putea să o aibă.

În viața politică mai ales, această lipsă se face foarte mult simțită. Rar cetățean, mai plin de devotament pentru partidul și pentru șeful pe care și l-a ales în politică, cum este Românul. A fi înregistrat într'un partid politic în România nu însemnează atât a fi înscris în registrele unei firme care promite beneficii la un

anumit termen, cât mai curând însemnează a fi trecut de bună voie pe o listă neagră de proscrași. Din momentul ce un cetățean român este cunoscut că aparține unui partid, el pierde dintr'odată orice drept la considerația cetățenilor cari aparțin celorlalte partide. Este batjocorit, calomniat și persecutat în toate chipurile. În Europa occidentală, de asemenei se poate întâmpla ca cineva să aibă să sufere de pe urma convingerilor sale politice, dar aceasta numai în caz de revoluție, în restul vremii nimeni nu se atinge de el. In România, dimpotrivă a face politică, însemnează a te război cu toată lumea.

Toată această războire nu profită cu nimic Statului. De aceasta sunt convinși cu toții aceia cari fac politică în România. Cu toate acestea războirea continuă, fiindcă este nevoie de o descărcare a devotamentelor și a energiilor combative de care sunt plini cetățenii români; războirea politică deși deșartă, este în sângele Românului.

Brav, fără să fie războinic; răbdător la muncă, fără să fie un profesionist al muncii; inteligent, fără reușită în viață practică; gata la sacrificii în politică, dar fără să contribue prin aceasta la consolidarea Statului său politic, acestea sunt în puține cuvinte, consecințele care decurg din lipsa de educație a însușirilor Românului.

Nu este de mirat că, în aceste condiții, Românul să aibă el însuși neîncredere în virtuțile lui. Când Englezul, Germanul, Francezul și alții, zic despre un lucru că este făcut în țară la ei, prin aceasta ei vor să afirme soliditatea, dacă nu chiar perfecțiunea lucrului. Când Românul zice însă de un lucru, că este făcut în Tara Românească,

prin aceasta el vrea mai curând să-și ceară iertare, că lucrul este nesolid și prea puțin reușit.

Bărbații noștri politici conservatori, din secolul al XIX-lea, au văzut prea bine aceste scăderi, dar în loc ca ei să caute îndreptarea lor, le-au considerat că fiind constitutive fizice poporului românesc și au așteptat că îndreptarea să o aducă timpul. Timpul nu ajută însă decât pe accia cari cred. Pentru că educația însușirilor Românului să se producă, era nevoie de o credință în menirea istorică a neamului românesc. Numai o asemenea credință ar fi putut face pe bărbații politici conservatori, că pe temeiul virtuților românești, selectate și puse în valoare, să justifice o politică de tradiție conservatoare pentru viitorul Statului românesc. Această credință le-a lipsit.

Bărbații politici liberali au avut-o, dar au falsificat-o prin o spiritualitate de împrumut. Scăderile sufletului românesc în loc de a fi ținute în seamă ca niște simptome ale vieții naționale în creștere, și să fie folosite manifestările lor pentru a prevedea cursul normal al vieții naționale în viitor, bărbații liberați le-au considerat că pe niște accidente fără importanță, sortite să dispară în momentul ce Statul românesc va fi înzestrat pe cale de împrumut, cu legi și instituții ideale străine.

Totuși, greșala acestor bărbați politici conservatori și liberați, din secolul trecut, nu este așa de mare, cum este greșala pe care o comit naționaliștii de astăzi. În secolul trecut neîncrederea în virtuțile românești constituia greșala numai a unora; iar dragostea de legi și instituții străine, greșala numai a altora, pe când astăzi avem amândouă greșelile din trecut reunite în naționalismul

bazat pe privilegiile etnicului românesc. Privilegiul, sub orice formă ar fi el, este mai întâi o recunoaștere de inferioritate și deci o neîncredere în forțele proprii ale privilegiatului. Pe privilegii nu se poate clădi destinul unui popor.

In același timp, naționalismul bazat pe privilegiile etnicului, este cu totul străin de tradițiile neamului românesc. El imitează, în mod vădit, racismul german. Imită și racismul într-o formă bizantino-orientală, adică nesinceră. Racismul german invită pe privilegiați la luptă, și încă la o luptă încordată, pe când naționalismul nostru etnic la ospături pregătite gata.

Românismul este școala energiei românești. Prin aceasta înțelegem că este spiritualitatea chemată să ne dea încredere în viitorul neamului. Am avut începuturi de organizare politică și culturală, care pe orice popor l-ar cinsti. Și avem încă destulă vitalitate pentru a înfrunta cu succes o perioadă de renaștere. Putem organiza din nou satul nostru țărănesc, din punct de vedere sanitar, administrativ și economic, pentru a face din el o fortăreață a neamului. Avem destule inteligențe în diferitele pături ale populației pentru ca să realizăm cu ele o școală nouă, atât la sat cât și la oraș. Avem amintirea încă vie a războiului victorios pentru întregirea neamului. Este timpul să avem curajul, ca după întregirea neamului să ne afirmăm și credința în valoarea neamului.

Ovidiu
1.VII.1949